

- поліпшення маркетингової діяльності (насамперед шляхом встановлення оптимальних кредитних ставок і залучення нових клієнтів).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, перманентне удосконалення кредитної політики вітчизняними банками повинно забезпечити оздоровлення фінансового сектору та відновлення темпів економічного зростання в Україні. Саме це є головним завданням в умовах необхідності якнайшвидшого подолання наслідків фінансової кризи у вітчизняній економіці та запорукою забезпечення її подальшого розвитку.

Розглянута динаміка та перспективи оптимізації кредитної діяльності на прикладі КБ "Приватбанк" можуть бути основою для здійснення аналогічних досліджень щодо надання кредитних послуг у банківській системі загалом та в межах конкретних фінансових установ зокрема, із подальшим визначенням відповідних шляхів удосконалення.

Література

1. **Кредитування** фізичних та юридичних осіб КБ "ПриватБанк". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.privatbank.ua>.
2. **Основні** показники діяльності банків України за даними НБУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov>.
3. **Програма** мікрокредитування від КБ "Приват Банк". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.privatbank.ua>.
4. **Рейтинг** Асоціації українських банків. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov>.
5. **Статистичні** дані офіційного сайту КБ "ПриватБанк". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.privatbank.ua>.

Демчишак Н.Б., Ломага Н.Б. Динамика и перспективы кредитной деятельности коммерческого банка в условиях нестабильности финансовой среды

Рассмотрена динамика предоставления кредитных услуг банковскими учреждениями в Украине. Осуществлена оценка кредитной деятельности на примере КБ "Приватбанк". Очерчены перспективы активизации последней в условиях финансовой нестабильности.

Ключевые слова: кредитная деятельность, кредитный портфель, микрокредитование, банковская система, финансовая нестабильность.

Demchyshak N.B., Lomaha N.B. Dynamics and prospects of credit activity of commercial bank in the conditions of financial environment instability

The dynamics of providing credits services by bank institutions in Ukraine is considered. The estimation of credit activity out on the example of KB "Privatbank" is carried. Prospects of its activation in the conditions of financial instability are outlined.

Keywords: credit activity, credit brief-case, micro-crediting, banking system, financial instability.

УДК 334.73.01 (075) Доц. А.Г. Драбовський, канд. екон. наук – Львівська КА

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КООПЕРАТИВНИХ СИСТЕМ ЗА ГАЛУЗЕВИМИ ТИПАМИ

Виділено найтипівіші функціонально-рівневі інтерпретації кооперативних систем. Охарактеризовано основні тенденції та особливості розвитку мезоекономічної теорії кооперативних систем. Виокремлено галузеві типи кооперативних систем та здійснено їхній теоретичний аналіз.

Ключові слова: кооперативні системи, мезоекономічна теорія кооперативних систем, виробничі, споживчі та комерційні кооперативні системи, ефективна еластичність кооперативних систем.

Постановка проблеми. Дослідження кооперативних систем набули значного поширення на сучасному етапі розвитку національної економіки, який характеризується революційним переходом від старої, авторитарної чи тоталітарної, соціально-політичної системи до нової, демократичної, економічною основою якої є ринкова система господарювання. Аналізу тенденцій та закономірностей розвитку національної кооперативної системи в трансформаційній економіці України присвячені праці таких вітчизняних науковців, як В. Апопій, С. Бабенко, Г. Башнянин, І. Копич, Є. Рехлецький, Ю. Турянський, І. Чупик та інші. Водночас теоретико-методологічні аспекти досліджуваної проблеми залишаються не достатньо висвітленими, немає аналізу кооперативних систем у розрізі їхніх галузевих типів.

Методика досліджень. У дослідженні виділено чотири найтиповіші функціонально-рівневі інтерпретації кооперативних систем. Охарактеризовано основні тенденції та особливості розвитку мезоекономічної теорії кооперативних систем. Виділено галузеві типи кооперативних систем та здійснено їхній аналіз.

Результати дослідження. Завдяки виконаному аналізу сучасної кооперативної літератури можемо виокремити чотири типові функціонально-рівневі інтерпретації кооперативних систем, а саме: вузьку, широку, гіпершироку та метаягіпершироку. Згідно з гіперширокою (чи гіпервисокою) функціонально-рівневою інтерпретацією, кооперативні системи розглядаються як форма господарської, соціально-духовної, політичної та іншої діяльності людей-власників у межах певної кооперативної галузі. Якщо покласти таке трактування за основу наукового аналізу, то на його основі ми поступово увійдемо в сферу формування мезоекономічної або гіпермікроекономічної (чи метамікроекономічної) теорії кооперативних систем загального чи спеціального порядку.

Мезоекономічний аналіз кооперативних систем повинен спиратися на відповідну класифікацію цих систем суто галузевого типу. Можна виокремити два типи галузевої класифікації кооперативних систем: загальну і спеціальну. Загальну галузеву класифікацію доцільно застосовувати тоді, коли ми ставимо перед собою завдання йти шляхом формування лише загальної економічної теорії кооперативних систем.

Згідно із загальною галузевою класифікацією, всі кооперативні системи можна поділити на три типи: виробничі, комерційні та споживчі. У кооперативних системах першого типу кооперативна діяльність зводиться переважно до певних виробничих процесів, а комерційних і споживчих процесів у них або зовсім немає, або вони недостатньо розвинені. За характером виробничі кооперативні системи надмірно економізовані, в них соціальна мета і соціальна спрямованість економічного розвитку слабо виражені, і тому в певному плані вони або не є кооперативними системами, або є кооперативними лише "наполовину", квазікооперативними.

Другим типом кооперативних систем є комерційні кооперативні системи, в яких основна сфера діяльності – це торгівля і сфера послуг. Такі сис-

теми є вже власне кооперативними або нормально кооперативними системами, оскільки у них більш-менш розвинені всі сфери. І в суто економічному, і в соціальному, і в політичному планах вони вже більше відповідають вимогам кооперативної ідентичності і краще "вписуються" у традиційні парадигми кооперативної діяльності. Щоправда, комерційні кооперативні системи також не бувають чистими, оскільки комерційна діяльність у них "переплітається" з виробничою і споживчою. Однак перша чітко домінує, а всі інші види діяльності є додатковими і вторинними. Так само у суто виробничих кооперативних системах первинною, вихідною і базовою є виробнича діяльність, а комерційна чи споживча є вторинними, похідними і незначними за своїми частками чи інтенсивністю розвитку. Отже, поняття виробничих і комерційних кооперативних систем є концептуальним, а не практичним. У реальній практиці кооперативної діяльності всі три основні види діяльності тісно переплітаються і доповнюють одна одну. Однак у теоретичному аналізі ми повинні виходити з дещо спрощеного уявлення про відносну "чистоту" видів кооперативної діяльності. Аналізуючи концептуально виробничі чи комерційні кооперативні системи, ми будемо розглядати їх як чисті виробничі і чисті комерційні кооперативні системи.

Третім типом кооперативних систем є споживчі системи. У певному відношенні споживчі кооперативні системи є надкооперативними, чи гіперкооперативними, оскільки вони в найбільш чіткій формі мають всіа типові кооперативні ознаки. На перший план у них завжди висувається завдання задоволення соціальних і соціально-духовних потреб членів кооперативу. Це, так би мовити, завершений, чистий, чи досконалий кооператив, або кооперативна система, звичайно, якщо вона не зазнала деформації.

У мезоекономічному аналізі кооперативних систем центральне місце посідає проблема порівняльного вивчення їхньої ефективності. Якщо такий порівняльний аналіз за вказаним параметром здійснювати на фоні некооперативних систем, то очевидним висновком буде те, що кооперативні системи мають значно меншу ресурсну (чи витратну) еластичність економічної ефективності, ніж системи некооперативного порядку. Це загальна особливість усіх кооперативних систем, а щоб її виявити, кооперативний сектор економіки треба розглядати як синкретичний, як невіддиференційований на окремі типи, як певну економічну одиницю.

Такий аналіз кооперативних систем сильно агрегований, здійснюючи його, ми не звертаємо увагу на галузеве розмаїття кооперативних систем і розглядаємо їх як цілісність. У певному розумінні цей підхід може бути кваліфікований як макроекономічний аналіз кооперативних систем. У ньому кооперативний сектор економіки ми розглядаємо як цілісність, яка позбавлена внутрішньої специфіки. Такий аналіз кооперативних систем дає змогу відділити кооперативний сектор економіки від іншої, некооперативної його частини і виявити в ньому найзагальнішу і найтипівішу специфіку, а саме: кооперативні системи дещо поступаються за економічною ефективністю іншим секторам національної економіки. І ці інші некооперативні сектори національної економіки ми також розглядаємо в невіддиференційованому вигляді.

Нижча еластичність кооперативних систем, ніж некооперативних, не означає, що вони менш ефективні. Вони справді менш ефективні від систем некооперативного порядку, але лише в економічному плані, однак більш ефективні в соціальному і соціально-духовному планах. Проте цей висновок стосується лише розвинених, досконалих кооперативних систем. У недосконалих, деформованих кооперативних системах, соціально-духовна ефективність може бути не вищою, а нижчою від такої в некооперативних системах.

Недосконалі кооперативні системи не мають жодних переваг перед некооперативними економічними системами. Вони "програють" їм не лише в економічному плані, а й в соціальному та соціально-духовному. Саме тому недосконалі кооперативні системи не здатні "виживати" в ринкових умовах, про що свідчить вітчизняний досвід. Так, за період ринкової трансформації національної економіки (1991-2009) її кооперативний сектор скоротився не лише екстенсивно (щораз менше населення охоплюється різними видами кооперативної діяльності й обслуговується системою кооперації), а й інтенсивно (зменшується частка кооперації у виробництві, реалізації і споживанні ВВП). Точніше, некооперативному секторові економіки "програє" нині не власне кооперативний, а квазікооперативний сектор.

Власне кооперативні системи поступаються некооперативним лише суто в економічному плані, але компенсують це відставання перевагами соціального та соціально-духовного порядку. Якщо брати до уваги інтегральну ефективність функціонування кооперативних систем, то вони часто випереджають некооперативні системи. Саме цим і пояснюється їх життєздатність і те, що вони "виживають" навіть за умов посиленої конкурентної боротьби. Конкуренції не витримують лише недосконалі, неповні, деформовані кооперативні системи, які мають погано розвинену соціально-духовну і соціально-політичну сфери. Досконалі кооперативні системи за інтегральною ефективністю в багатьох випадках і випереджають некооперативні, а тому мають значні перспективи свого розвитку. Отже, самозбереження кооперативного сектору національної економіки за нових ринкових умов повинно передбачити як необхідну передумову відновлення їх кооперативної природи.

У трансформаційній економіці України в складі кооперативного сектору переважають недосконалі кооперативні системи. Саме цим і зумовлюється його низька конкурентоспроможність і нежиттєздатність. Вирішення проблеми адаптації кооперативного сектору економіки до ринкових умов господарювання, на наш погляд, повинно полягати такій його трансформації, за якої і внаслідок якої в його складі неухильно зростатиме частка досконалих кооперативних систем.

На жаль, більшість практиків-кооператорів проблему входження кооперативних систем у ринок розглядають лише з позицій створення певних складових ринкової інфраструктури. Ми ж вважаємо, що важливіше почати з відновлення власної природи кооперативних систем, "добудувати" їх у соціальному і соціально-духовному планах і спрямувати їхній розвиток у русло реалізації найвищого кооперативного ідеалу і мети – задоволення як соціально-матеріальних, так і соціально-духовних потреб членів кооперативу, що дасть змогу значно підвищити інтегральну ефективність їхнього функціонування.

Другим важливим напрямом мезоекономічного аналізу кооперативних систем є їхній порівняльний аналіз у суто галузевому розрізі і з позицій їхньої галузевої структури як загального, так і більш спеціального порядку. Як було уже зазначено, з позицій загальної галузевої структури в складі кооперативних системи національної економіки виокремлюють виробничі, комерційні і споживчі кооперативні системи [1-5]. Перші за своїм характером є квазікооперативними, другі – власне кооперативними, а треті – надкооперативними, чи гіперкооперативними. Їх відповідно можна кваліфікувати, як умовно-кооперативні, власне кооперативні і чисто кооперативні. Порівняльний аналіз цих систем доцільно здійснювати з позицій їх ефективної еластичності.

Здійснений нами аналіз свідчить, що виробничі кооперативні системи за економічною ефективністю дещо перевищують як комерційні, так і споживчі кооперативні системи. Це можна пояснити тим, що у виробничих системах основним видом діяльності є виробнича, яка завжди, або майже завжди ефективніша за діяльність комерційну чи споживчу. У споживчих кооперативах також провадиться виробнича діяльність, однак її обсяги обмежені, а основними видами діяльності є все-таки торгова і послугова.

Така функціональна структура системи споживчої кооперації свідчить про те, що цей сектор національної кооперативної системи є не лише споживчо-послужовим за характером, а й частково, комерційним, і навіть виробничим. Залежно від співвідношення цих трьох сфер чи сегментів, споживчої кооперації, можна виокремити певні підвиди споживчого кооперативного сектору національної економіки, а саме: квазіспоживчі, власне споживчі та гіперспоживчі кооперативні системи.

У квазіспоживчих кооперативних системах досить значною є частка власне виробничої і частково комерційної діяльності. Такі кооперативні системи за характером функціонування дуже близькі до виробничих кооперативних систем, з тією лише різницею, що в останніх комерційно-послужовий сектор майже повністю відсутній або є досить незначним, а виробничий, навпаки – домінує. У квазіспоживчих кооперативних системах виробнича і комерційна діяльність є додатковими, такими, що доповнюють споживчо-послужову. У власне споживчих кооперативних системах досить значною є частка комерційної і споживчо-послужової діяльності, а виробнича відступає на задній план. Якщо квазіспоживчі кооперативні системи можна кваліфікувати як нечисті споживчі кооперативні системи, то власне споживчі – вже як умовно-чисті. У гіперспоживчих кооперативних системах частка виробничого сектору зведена до мінімуму. Такі кооперативні системи можна кваліфікувати як чисті споживчі кооперативні системи.

Здійснюючи порівняльний аналіз нечистих, умовно-чистих і чистих споживчих кооперативних систем, можна дійти таких фундаментальних теоретичних висновків: по-перше, за рівнем економічної ефективності нечисті споживчі кооперативні системи (якщо ми їх розглядаємо у крайньому варіанті) значно перевищують умовно-чисті та чисті, вони мають значно вище значення витратної еластичності результатів, ніж останні. Це одна з вагомих переваг недосконалих споживчих кооперативних систем. За нашими приблизними підрахунками, нечисті споживчі кооперативні системи за економічною

ефективністю дуже близько підходять до одиничного її значення, тобто коефіцієнт ефективної еластичності близький до одиниці. Умовно-чисті і чисті споживчі кооперативні системи значно поступаються за економічною ефективністю нечистим споживчим кооперативним системам.

Із викладеного вище випливає, що за сучасних умов ринкового реформування вітчизняної економіки для того, щоб "утриматись на плаву" в споживчому секторі національної кооперативної системи необхідно посилювати її власне виробничу компоненту. Однак емпіричні факти свідчать про те, що її частка за останній період неухильно скорочується, що негативно впливає на конкурентоспроможність кооперативної продукції і послуг й погіршує адаптаційні параметри цієї системи до ринкових умов господарювання.

Умовно-чисті та чисті споживчі кооперативні системи є більш низько-ефективними, ніж нечисті лише з суто економічних позицій. Однак у соціальному та соціально-духовному аспектах вони характеризуються значно вищою ефективністю. І тому достатньо проблематичним є питання, які з усіх перелічених систем є більш ефективними. Для цього потрібно визначити їхню інтегральну ефективність. Якщо соціально-духовна ефективність функціонування чистих споживчих кооперативних систем настільки перевищує аналогічний параметр нечистих споживчих кооперативних систем, наскільки їх економічна ефективність є нижчою, ніж цих останніх, то можна стверджувати, що нечисті, умовно-чисті і чисті споживчі кооперативні системи є однаково ефективними.

Однак цієї обставини, зазвичай, не помічають ні практики-кооператори, ні науковці, оскільки вони враховують здебільшого лише економічну ефективність їхнього функціонування, яка найбільше проявляється в короткотривалому ринковому періоді. Друга складова інтегральної ефективності функціонування споживчих кооперативних систем – їхня соціально-духовна ефективність, є менш видимою і її важче теоретично зафіксувати, оскільки вона, по-перше, більш-менш значуще проявляється в гіпердовготривалому чи власне довготривалому ринковому періодах, а тому не потрапляє в поле зору дослідника, який звик аналізувати економічні системи в їх статичному, або короткотривалому, варіанті; по-друге, соціально-духовна ефективність також має економічну форму існування і втілюється в зміні економічної ефективності функціонування, однак це втілення здійснюється з значним лагом часу, деколи настільки довгим, що він не потрапляє в поле зору дослідника-кооператора з цілої низки причин. Тому дослідник інтегральну ефективність функціонування тих чи інших економічних систем схоплює лише з економічного боку, на основі чого формулює хибний висновок про меншу ефективність чистих споживчих систем.

Висновки. Широке трактування кооперативних систем дає можливість формувати і розвивати далі мезоекономічну теорію кооперативних систем. Центральне місце в мезоекономічному аналізі займає проблема порівняльного визначення їхньої еластичності. Здійснені дослідження показали, що в економічному плані ефективність кооперативних систем значно нижча, ніж ефективність інших систем некооперативного сектору. Однак, це лише в суто економічному плані. Якщо ж виходити з ширшого значення поняття

ефективності та розглядати її як інтегральну ефективність, то важко однозначно відповісти на запитання, які системи – кооперативні чи некооперативні, чисті чи нечисті – ефективніші. Для правильної відповіді на це запитання потрібно здійснити спеціальний науковий аналіз окремих складових інтегрального рівня ефективності та виявити їхні співвідношення. Такий аналіз реалізувати практично дуже важко, оскільки соціально-духовна ефективність не має чіткої грошової форми вираження, вона не обов'язково матеріалізується в економічних процесах і дуже часто має позаекономічну форму реалізації, зафіксувати яку дуже важко.

Література

1. Рехлецький Є.А. Кооперативний капітал в умовах переходу до ринку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Є.А. Рехлецький. – Львів : Вид-во ЛНУ, 2002. – 20 с.
2. Рехлецький Є.А. Кооперативний капітал в умовах переходу до ринку : дис. ... канд. екон. наук / Є.А. Рехлецький. – Львів : Вид-во ЛНУ, 2002. – 184 с.
3. Гелей С.Д. Теорія та історія кооперації : підручник / С.Д. Гелей, Р.Я. Пастушенко. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 513 с.
4. Бабенко С.Г. Основи кооперації : навч. посібн. / С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей, Я.А. Гончарук, Р.Я. Пастушенко. – К. : Вид-во "Знання", 2004. – 470 с.
5. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем в перехідній економіці / С.Г. Бабенко. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2003. – 332 с.

Драбовский А.Г. Теоретический анализ кооперативных систем по отраслевым типам

Выделены самые типичные функционально уровневые интерпретации кооперативных систем. Охарактеризованы основные тенденции и особенности развития мезо-экономической теории кооперативных систем. Выделены отраслевые типы кооперативных систем и осуществлен их теоретический анализ.

Ключевые слова: кооперативные системы, мезо-экономическая теория кооперативных систем, производственные, потребительские и коммерческие кооперативные системы, эффективная эластичность кооперативных систем.

Drabovskiy A.G. A theoretical analysis of the co-operative systems is after of a particular branch types

The most typical functionally level interpretations of the co-operative systems are selected. Basic tendencies and features of development of mezo-economic theory of the co-operative systems are described. The of a particular branch types of the co-operative systems are selected and they are carried out theoretical analysis.

Keywords: co-operative systems, mezo-economic theory of the co-operative systems, production, consumer and commercial co-operative systems, effective elasticity of the co-operative systems.

УДК 330.322.3:338.43 Аспір. М.М. Ковальчук¹ – Львівська фінансова академія

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ

Обґрунтовано розвиток інвестиційної діяльності у сільському господарстві та її вплив на результати у Львівській області. Проаналізовано основні дані галузі та визначено спрямування інвестицій. Інвестиційні ресурси в тих обсягах, які фактично ре-

¹ Наук. керівник: проф. М.І. Яцків, канд. екон. наук – Львівська фінансова академія